

KÉSZPÉNZHASZNÁLATRA HATÓ TÉNYEZŐK VIZSGÁLATA MAGYARORSZÁGON A 2011–2019-ES IDŐSZAKBAN

INVESTIGATION OF FACTORS INFLUENCING CASH USAGE IN HUNGARY FROM 2011 TO 2019

Vinkóczy Tamás

PhD-hallgató, Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, Győr
vinkoczy.tamas@sze.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

Jelen tanulmány a hitelintézetek hagyományos formáinak (bankfiók és -automata) működési létjogosultságát hivatott vizsgálni. A készpénzhasználat, közgazdasági megközelítés szerint, számos tényezőtől függhet, amelyek közvetlen és közvetett módon hatnak országunk társadalmi-gazdasági leképeződésére, valamint térszerkezetére is. A kutatás ennek a komplex rendszernek csupán egy metszetét hivatott bemutatni, konkrét szabályozási szempontokat figyelembe véve. A készpénzhasználat által érintett likviditási és befektetési hatások rövid ismertetését követően a 2011–2019 közötti időszak sajátosságait ismerteti. A kormányzati szabályozások (pl. monetáris politika) mellett más, kevésbé kiszámítható tényezők (pl. devizahitelek kisegítése) is befolyásolhatják a készpénzfelvételek értékét, illetve a forgalomban lévő bankjegyek mennyiségét. A két változót a szerző elkülönítve kezeli, mivel a bankjegyek készpénzfelvételként többször is előfordulhatnak a készpénzforgalomban. A tanulmány a digitális pénzügyi szolgáltatások támogatottságát is figyelembe veszi, mivel a magyarországi szabályozások és kormányzati törekvések ennek népszerűsítését és terjesztését helyezik előtérbe. A vizsgálati eredmények alapján az elemzés azonban ennek készpénzhasználattal szembeni háttérbe szorulását diagnosztizálja. A tanulmány röviden betekintést enged a pénzintézetek szabályozási keretek közötti alkalmazkodásához is, ami gazdaságos működésük fenntartásához elengedhetetlen. Emellett térszerkezeti szempontból kitér a bankfiókok és bankautomaták számának országon belüli változására. A szakirodalom figyelembevételével feldolgozott információkat a Magyar Nemzeti Bank pénzforgalmi táblakészletének adatbázisával egészíti ki a szerző, annak érdekében, hogy valós tájékoztatást nyújthasson.

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the feasibility of traditional forms of credit institutions. According to an economic approach, the use of cash may depend on several factors which have direct and indirect impact on the socio-economic and spatial structure of Hungary. The research is intended to present only a cross-section of this complex system, taking into account specific regulatory aspects. After briefly presenting the liquidity and investment effects of cash use, it

presents the specifics of the period 2011–2019. The study also takes into account the support of digital financial services, as Hungarian regulations and governmental efforts focus on promoting and disseminating them. However, based on the results of the study, the analysis diagnoses that digitalism, in contrast to cash usage, is pushed into the background. To provide real information, the author supplements the information processed concerning the literature with the payment table stocks of the National Bank of Hungary.

Kulcsszavak: bankautomata, bankfiók, forgalomban lévő bankjegyérték, készpénzfelvétel

Keywords: ATM cash machine, bank branch, banknote in circulation, cash withdrawal

BEVEZETÉS

Jelen tanulmányban a szerző a pénzügyi szolgáltatások intézményesült részének a készpénzforgalommal összefüggő részét vizsgálja. Fókuszpontja a készpénzfelvétel és -forgalom, amit a hitelintézetek készpénzfelvételi lehetőségein keresztül értelméz. Ehhez igénybe veszi a készpénzhasználat közgazdasági megközelítéseit, illetve az arra ható, konkrét Magyarországi tényezőket a 2011–2019-es időintervallumban. A pénzügyi szolgáltatások kutatása kapcsán fontosnak tartja ezt, mivel a készpénzforgalom és az ehhez kötődő likviditás nemzetközi szinten és országunkban egyaránt fontos kérdés. A pénzkínálat változása ugyanis közgazdasági szempontból kulcsfontosságú tényező, hiszen a pénz alapvetően társadalmi jelenségként (Menger, 1892) kezelendő, csakúgy, mint a likviditás. Utóbbi ugyanis a gazdasági szereplők interakciójával jön létre, ami a pénzügyi szolgáltatások esetében leglátványosabban a pénzintézetek iránti elköteleződésben testesül meg. John Maynard Keynes (1965) is kifejtette, hogy a kamat nagysága a pénz és a befektetési lehetőségek (például kötvények) likviditási preferenciáját befolyásolja. A kamat mértékétől függ, hogy mekkora likviditásról hajlandó lemondani a magánszektor. William Bagehot (1873) pedig már közel másfél évszázaddal ezelőtt felhívta erre a figyelmet, mivel a bizalmi faktor (például a társadalom és az állam kapcsolata) csökkenését a bizalmatlanság növekedésével azonosította.

Az Európai Központi Bank (2008) álláspontja szerint a monetáris politikai döntések hatásának szintje kapcsolatban áll a gazdaságok teljesítőképességével. A döntések következményei ezért csak késve érződnek az árakban, viszont a reálváltozókat mint a kibocsátást és a munkanélküliséget nem befolyásolják. Ezt a következő közgazdaságtanban elfogadott, a „pénz hosszú távú semlegessége” elevezésű tétel következményeként tartják számon: a jegybankpénz – minden más változatlansága melletti – változása csupán az általános árszint módosulá-

sát eredményezi. A forgalomban lévő készpénzmennyiség központi bank általi csökkentése vagy növelése ezért csak az elszámolási egység, illetve emiatt az általános árszint megváltozásáért felelős. Robert G. King és Mark W. Watson (1997), valamint Robert Emerson Lucas (1972) kutatásai is alátámasztották ezt a tételt a reálgazdasági kibocsátást illetően, majd Lucas (1996) később a racionális várakozások elméletéhez kötötte mindezt.

Ábel István (2019) kutatási eredményei szerint a pénzforgalom, amely a pénz keletkezését, áramlását és megszűnését jelenti, manapság inkább az elektronikus (számlaforgalom) tekintetében lényeges. A modern pénzügyi rendszer valóban ezt az álláspontot szeretné erősíteni, de kormányzati szabályozások és egyéb, a készpénzforgalmat közvetlenül vagy közvetetten befolyásoló tényezők ezt hátráltatják. A tanulmány ezért a magyarországi készpénzfelvételre és bankjegyforgalomra ható elemekre összpontosít, feltárva a készpénz iránti lakossági igény jelenleg még fennálló létét.

KÉSZPÉNZFELVÉTELRE HATÓ TÉNYEZŐK MAGYARORSZÁGON

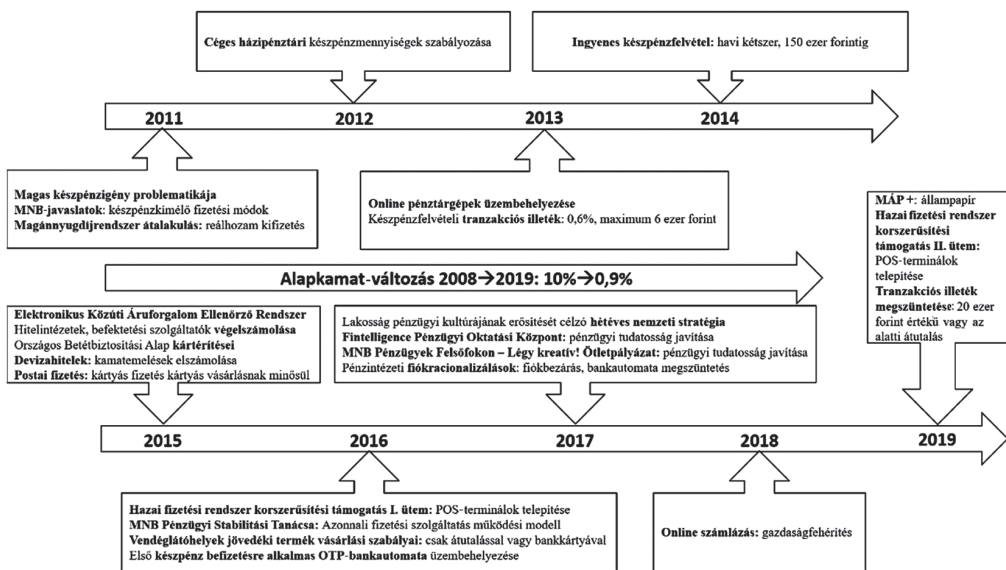
A hazai és nemzetközi szakirodalmak egyaránt azt mutatják, hogy a készpénzfelvétel szerepe mellett az elektronikus fizetési módok minél nagyobb arányú elterjedése, jelenléte hatással van a gazdaság működésére. Támogatják a gazdaság növekedését, illetve társadalmi költségmegtakarítást eredményezhetnek a lakosság számára (Turján et al., 2011). Az elektronikus fizetési módok használati mértékét befolyásoló tényezők feltárása Ilyés Tamás és Varga Lóránt (2015) megítélése szerint nem egyszerű feladat. Emiatt a fizetési lehetőségek digitális formáinak használatát elősegítő intézkedések meghatározása is nehézségekbe ütközik. A háztartások esetében különösen fontos ez a problémakör, mivel hazánkban a készpénzhasználat magas aránnyal jellemezhető.

Várhegyi Éva (2010) kutatási eredményeivel egyetértve kijelenthető, hogy azok a kormányzati és jegybanki intézkedések, amelyek a pénzügyi helyzetének a stabilitására irányulnak, nagyon sokrétűek lehetnek. Emellett a lakossági és vállalati pénzhasználati szokások megváltoztatása is célrendszerük részét képezheti, így komplex módon befolyásolhatják a készpénzforgalmat és -használatot. A szabályozások korlátozzák a pénzügyi közvetítők működési szabadságát, így hatást gyakorolnak jövedelemszerző képességeikre. A pénzügyi szolgáltatásokért fizetett díjak ezért növekedhetnek, így az ügyfelekre hárított költségek is egyre magasabbak lehetnek. Az Ilyés–Varga szerzőpáros tanulmánya alapján (2015) a háztartások elektronikus fizetési szokásaira ható tényezők megállapítása nem könnyű feladat, de a hazánkra jellemző magas készpénzhasználati arány miatt nem elhanyagolható a kérdés. Az *1. ábra* alapján a készpénzhasználat oldaláról megközelítve tekinthetjük át a

kérdéskört. A 2011–2019-es időszakokhoz kötött események a következő tényezőhatások közé sorolhatók:

- új szabályozás: készpénzhasználatot közvetlenül befolyásoló kormányzati hatás;
- egyéb befolyásoló tényező: készpénzhasználatot közvetetten befolyásoló külső hatás.

A kötelező érvényű kormányzati szabályozásokon kívül egyéb tényezők is hatottak a forgalomban lévő, illetve a felvett készpénzmennyiségekre. Gondolhatunk itt például a 2011-es magánnyugdíjpénztárak átalakulásából származó reálhozam kifizetésekre vagy a devizahitelek kamatemeléseinek a 2015-ös elszámolásaira (Belházyné–Leszko, 2017). Specifikus változásként megemlítendő a postai szolgáltatás átalakulása, ami ettől az évtől lehetővé tette a postai bankkártyás fizetések drágább, készpénzfelvétel helyetti, kártyás fizetés szerinti figyelembevételét a szolgáltatónál.

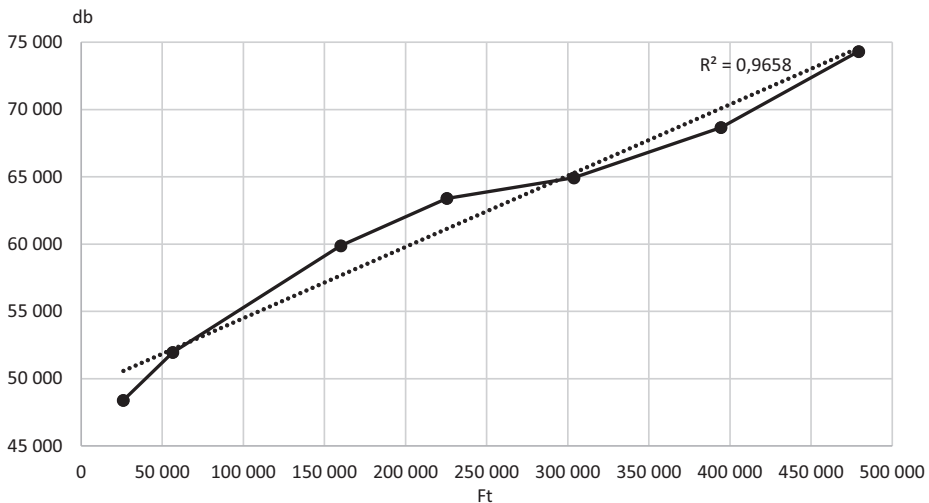

1. ábra. Készpénzhasználatot és -felvételt befolyásoló tényezők (szabályozás, stratégia, egyéb) 2011–2019 (saját szerkesztés a kapcsolódó főbb szakirodalom és az MNB adatai alapján)

A jegybanki alapkamat kormányzat általi csökkentése a betétek mint befektetési lehetőségek jelentőségét, szerepét minimalizálta (Kékesi et al., 2015; Felcser et al., 2015). Az alacsony kockázattal járó befektetéseket preferáló lakossági ügyfelek ezért folyamatosan felszámolták hitelintézeti számlapénz tartalékaikat, ami szín-

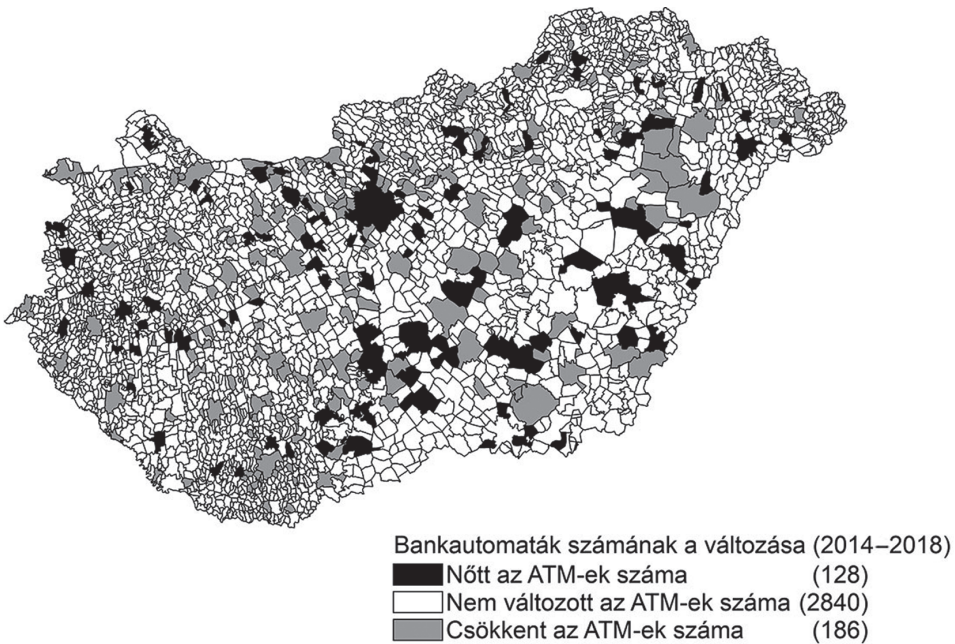
tén a forgalomban lévő készpénz értékét növelte. Ide köthető Huszti Ernő (2018) tanulmánya is, mely „Tetraéder hatásként” értelmezi ezt a folyamatot, figyelembe véve a következő pénzügyi-gazdasági, illetve monetáris összefüggéseket feltételező tényezőket: készpénzállomány és annak lakossági aránya, betétállomány, kihelyezhető hitelállomány, jegybanki alapkamat mértéke.

A 2019-es évben megjelent – jelen körülmények között magasnak tekinthető, lépcsőzetesen növekvő kamatozású – Magyar Állampapír Plusz kibocsátásával a kormányzat célja részben az alacsony alapkamat okozta készpénztartási kedv visszaszorítása, részben az ország önfinanszírozási szintjének a javítása, illetve a gazdaság fehéritése (Magyar Államkincstár, 2019a) volt. A 2019-es év novemberétől nyomtatott formában, papíralapon is megvásárolható az állampapír, a Magyar Posta hálózatán keresztül (Magyar Államkincstár, 2019b), ami csökkentheti főként a községekben felhalmozódott készpénz-megtakarítások értékét. A hazai fizetési rendszer átalakítását célzó, Pénzügyminisztérium által indított kártyás és mobil érintéses fizetést támogató terminálok telepítésének két üteme (2016, 2019) a digitális fizetések terjedését, valamint a készpénzhasználat és -tartás csökkentését szolgálta. Figyelembe kell vennünk ezek mellett a készpénzfelvételre közvetlenül ható tranzakciós illeték 2013-as bevezetését is (Belházyné–Leszko, 2017), illetve a 20 ezer forintos érték alatti átutalások 2019-es illetékmentessé válását (2012. évi CXVI. törvény a pénzügyi tranzakciós illetékről). A rendelkezésre álló adatok alapján azonban az érintéses fizetést támogató terminálok számának folyamatos növelése nem csökkentette a készpénzhasználatot (2. ábra).

2. ábra. Érintéses fizetést lehetővé tevő készülékek és a fajlagos készpénzfelvétel összefüggése 2012–2018 (saját szerkesztés az MNB pénzforgalmi táblakészlete alapján)

A népesség készpénzhasználati szokásainak (kulturális ismeretek) ki- és átalakulásánál Richard J. Selfridge és Stanley L. Sokolik (1975) kultúra jéghegy modellje alapján a „felszín alatti tényezők” a meghatározóak. Ide sorolhatók az érzelmek, érzések, attitűdök és a hiedelmek, mely elemek egy részét a kormányzati szabályozások is befolyásolják. A múltban kialakult viselkedési és gondolkodási formák az új szabályozási térben átalakulhatnak, újfajta berögződések kialakulását segíthetik elő. Mihály Nikolett és szerzőtársai (2017) kutatási eredményei mindemellett kimutatták, hogy a magyar lakosság előnyben részesíti a likvid, kevésbé kockázatos befektetéseket. A személyiség pedig befolyásolja a megtakarítási formákban való gondolkodást, így hazánk magas készpénzhasználati aránnyal és rövid távú szemlélettel jellemezhető. Érzékelhető tehát, hogy bonyolult összefüggésrendszer áll a készpénzhasználat mögött, mely részhatásait csak konkrét országos adatok figyelembevétele mellett elemezhetjük.

3. ábra. Bankautomaták számának a változása 2014–2018 között
(saját szerkesztés a TEIR¹ és TETA² adatai alapján)

A szabályozással kapcsolatosan ezért elengedhetetlen a 2014. február 1-jétől megváltozott 2009. évi LXXXV. törvény a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról mó-

¹ Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer.

² Országos Fejlesztési Terveztést Támogató Információs Rendszer.

dosítása, melynek értelmében a bankjuknál 2014. január 20-ig nyilatkozatot tett ügyfelek 150 ezer forintig *bármely Magyarországon elhelyezett bankautomatából* havi kétszer ingyenesen vehetnek fel készpénzt. A törvény értelmében az összes országunkban fellelhető bankautomatánál (nem csak a saját pénzintézetünkénél) igénybe vehető a lehetőség. A törvény rendelkezéseit a Magyarországon nyújtott pénzügyi szolgáltatások körében a pénzintézetek kötelesek alkalmazni. A pénzforgalmi szolgáltatók így nem köthetnek ki olyan szerződési feltételeket, melyek a szerződő fogyasztó számára nem biztosítják ezt az alternatívát, és kötelesek garantálni a bankjegykiadó automatából felvehető készpénzmennyiség felső határát. A 3. ábrán és az 1. táblázatban láthatjuk a bankautomaták (ATM) számának a változását az ingyenes készpénzfelvétel bevezetését követő időszakban. A nyugat-magyarországi, kisebb lélekszámú települések érintettek leginkább az ATM-megszüntetésekben, ami gazdaságos működtetésük biztosításának hiányából adódhat.

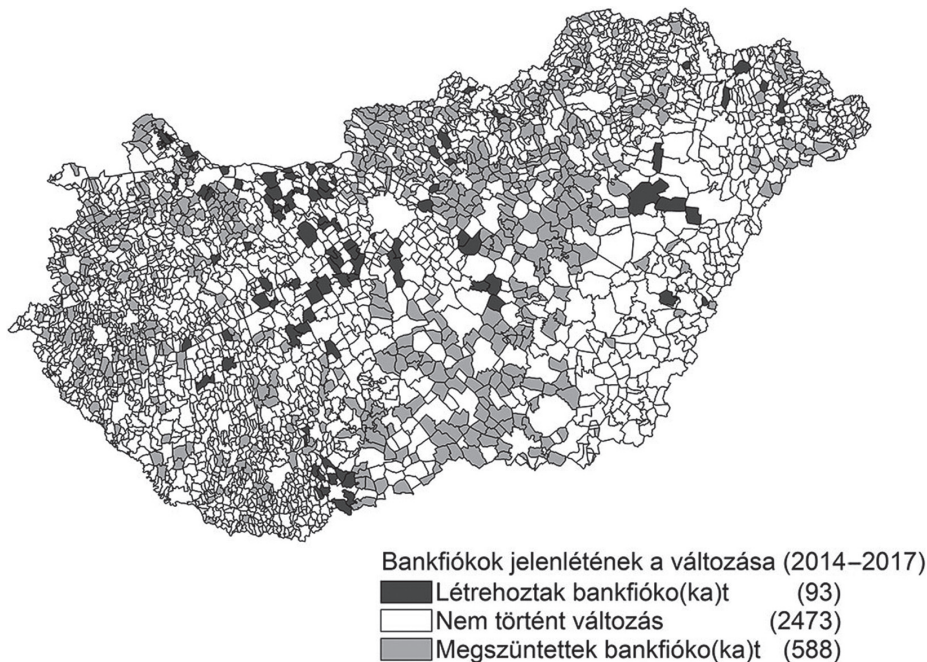
A bankfiókszám csökkenésénél azonban visszafogottabb változás tapasztalható az ATM-ek tekintetében, hiszen a magyarországi településeknek csupán 10%-át érintette ez a folyamat. A rendelkezésre álló adatok alapján a településtípus (megyeszékhely, város, nagyközség, község) csak kismértékben (gyenge kapcsolat, az asszociációs kapcsolaterősséget mérő Csuprov-féle együttható alapján: 0,33) befolyásolja a változás formáját (stagnálás, növekedés, csökkenés), így a bankautomaták számának változása hasonló kimenetellel érinthette országunk településeit.

1. táblázat. Bankautomaták számának a változása 2014–2018 között településtípusonként (%) (saját szerkesztés a TEIR és TETA adatai alapján)

	Bankautomaták száma		
	Nem változott	Nőtt	Csökkenett
Város	51,73%	20,52%	27,75%
Falu	94,73%	2,07%	3,20%
Összesen	90,02%	4,08%	5,90%

A 4. ábrán és a 2. táblázatban láthatjuk országunk azon településeit, amelyekben a 2014–2017-es időszak alatt vagy nem változott a pénzintézeti ellátottság, vagy teljesen eltűntek, vagy újonnan jöttek létre bankfiókok. A legkisebb népességgel rendelkező települések (Délnyugat- és Északkelet-Magyarország) ez esetben is érintettek, miközben típusuk még kisebb mértékben (nagyon gyenge kapcsolat, az asszociációs kapcsolaterősséget mérő Csuprov-féle együttható alapján: 0,08) befolyásolja a pénzintézeti jelenlétet. Az azonban megállapítható, hogy a bankfi-

ók-megszüntetésben érintett települések száma jelentősen meghaladja a bankautomaták esetében tapasztaltat. Mindez a bankok gazdaságos működését elősegítő fiókracionalizálások következményeként kezelendő.

4. ábra. Bankfiók jelenlétének változása 2014–2017 között
(saját szerkesztés a TEIR adatai alapján)

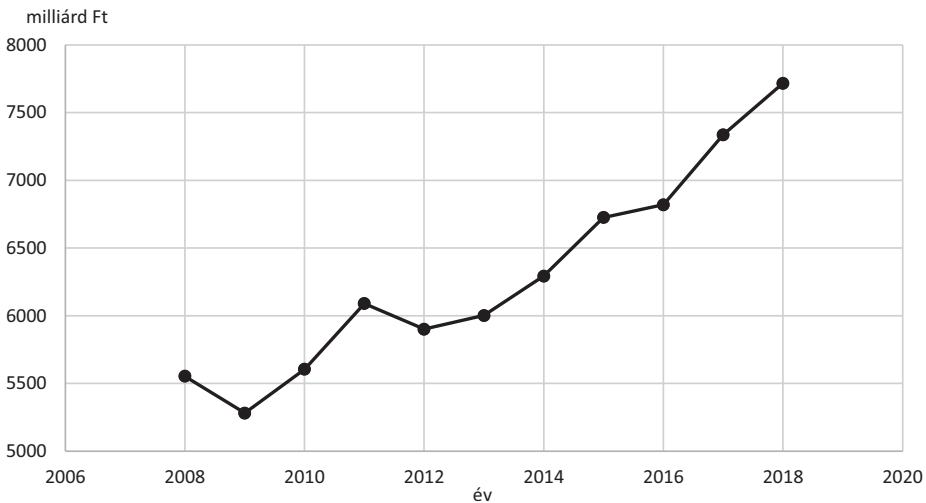
2. táblázat. Bankfiók jelenlétének változása 2014 és 2017 között településtípusonként (%)
(saját szerkesztés a TEIR adatai alapján)

	Létrehoztak bankfióko(ka)t	Nem történt változás	Megszüntettek bankfióko(ka)t
Város	5,20%	84,40%	10,40%
Falu	2,67%	76,68%	20,65%
Összesen	2,95%	78,42%	18,63%

A szabályozás változása átalakíthatta az ügyfelek készpénzfelvételi szokásait, növelve annak értékét. Az 5. ábrán láthatjuk 2008-tól 2018-ig a készpénzfelvelelek éves, országos összegeit, melyek a betéti és hitelkártyákkal történő tranzak-

ciók értékeit foglalják magukba. A trendvonal figyelembevételével megállapítható, hogy a készpénzforgalmat befolyásoló tényezők a vizsgált időszakban kisebb ingadozásokkal, de folyamatosan növelték a készpénzfelvételi értékeket Magyarországon. A Magyar Nemzeti Bank Pénzforgalmi Táblakészlete alapján a készpénzfelvételek hitelkártyás része 2012-ben 1,03% volt, 2018-ra azonban közel 0,50%-ra redukálódott. A hitelből való készpénzhez jutás ezért alacsony értéket képvisel hazánkban, a betéti kártyás megoldás azonban folyamatosan növekvő (évi átlagos 216 milliárd forint) tendenciát jelez. A szabályozás módosulásának következtében a 2008-tól 2014-ig jellemző átlagos 2,1%-os értéknövekedés az ezt követő időszakra (2014–2018) 5,2%-ra növekedett. A legnagyobb változás a 2014. évben fedezhető fel, mivel 2015-re 6,8%-kal nőtt a lebonyolított készpénzfelvételi forgalom. A postai kártyás tranzakciók készpénzfelvételtől kártyás fizetésre történő átsorolása a 2014-et követő időszakban jelentősen nem csökkentette a készpénzfelvételi értékeket. A törvénymódosítás ezért úgy tűnik, valóban befolyásolta a fogyasztók viselkedését, kiszolgálva készpénztartási igényeiket.

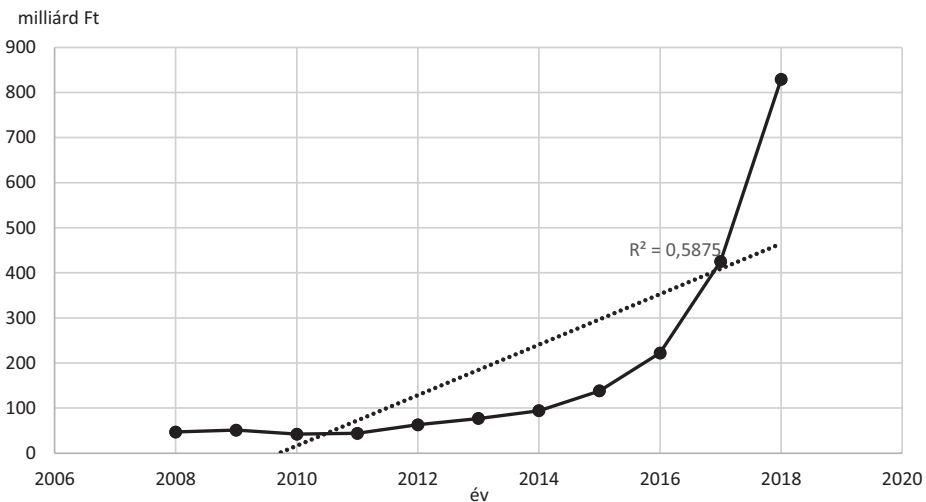

5. ábra. Magyarország, hazai kibocsátású betéti és hitelkártyákkal lebonyolított készpénzfelvételi forgalom (milliárd forint)
(saját szerkesztés az MNB pénzforgalmi táblakészlete alapján)

Jóföldi Endre (1997) már a törvénymódosulást megelőzően is foglalkozott a készpénzfelvétel pénzintézeti nyereségtartalmával. Kutatásai rámutattak, hogy az ügyfeleket alapvetően nem érdekli, hogy melyik bank által telepített automatát használják, mindaddig, míg rá nem jönnek, hogy a számlavezető bankjuktól eltérő ATM-ek szolgáltatásainak igénybevételeért pótlólagos díjakat kell fizetniük.

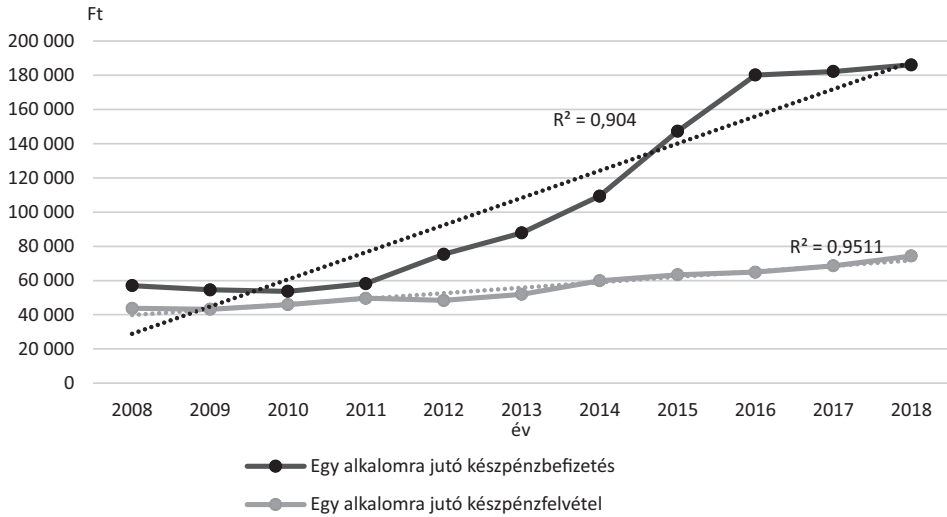
A hitelintézetek ki is használták ezt a lehetőséget, így a telepített bankautomaták bevételeket jelentettek számukra. Az ingyenes készpénzfelvételt biztosító törvénymódosítás minden magyarországi automatára vonatkozó jellege ismét megtévesztő lehetett a fogyasztók körében, így a számlavezető banktól eltérő ATM-használat ismét előtérbe kerülhetett.

A 6. ábrán áttekinthetők a készpénzbefizetési forgalmak a 2008–2018-as időszakra, melyek a periódusban a készpénzfelvételek értékének (5. ábra) átlagosan a 2,63%-át tették ki. A számlapénzek értékének ATM-es befizetés általi növekedése ezért csupán töredéke a bankautomaták készpénzgeneráló hatásának. Az ATM-tranzakciók készpénzforgalmat befolyásoló lehetőségei közül így a készpénzfelvétel a legjelentősebb. A 2016-os évtől bekövetkező változások (1. ábra), köztük az OTP Bank – mint a legnagyobb hazai hálózattal rendelkező bank – bankautomatáinak a készpénzbefizetést biztosító fejlesztése azonban növelte a befizetési hajlandóságot. Ez esetben már nem tekinthetjük közel lineárisnak az értékek idő függvényében való változását, ami az ebben érintettek (készpénzbefizetést igénybe vevők) szűkebb lakossági csoportjából adódhat.

6. ábra. Hazai kibocsátású betéti és hitelkártyákkal lebonyolított készpénzbefizetési forgalom Magyarországon (milliárd forint)
(saját szerkesztés az MNB pénzforgalmi táblakészlete alapján)

Alátámasztja a felvetést a 7. ábra is, mivel a tranzakciók darabszáma alapján számolt értékek már mindkét esetben erős kapcsolatra utalnak. A készpénzbefizetés értéke az elemzett időszakban, a tranzakciók darabszámát is figyelembe véve, átlagosan 60%-a a készpénzfelvételnek, ami az előbbi lehetőség magasabb tranzakciószámából (gyakoribb alkalmazásából) adódik.

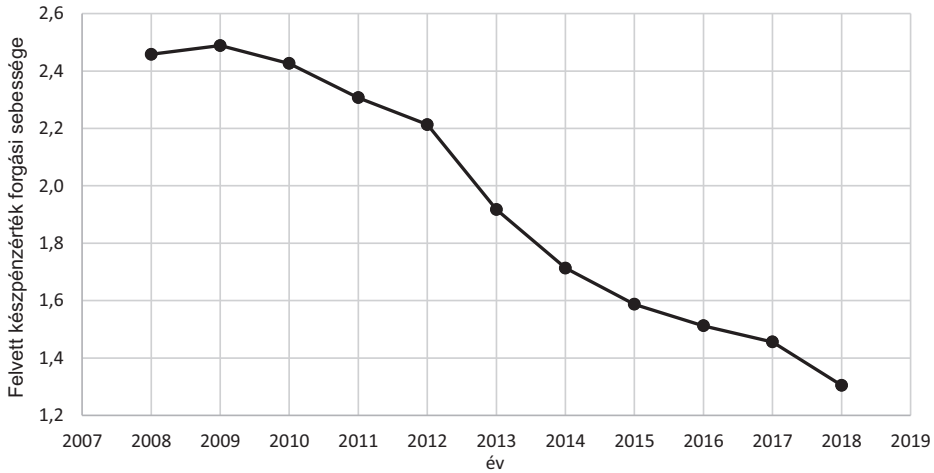

7. ábra. Egy alkalomra jutó hazai kibocsátású betéti és hitelkártyákkal lebonyolított készpénzfelvétel és -befizetés Magyarországon (forint) (saját szerkesztés az MNB pénzforgalmi táblakészlete alapján)

Az Ilyés–Varga (2015) szerzőpáros kutatási eredményei is arra utalnak, hogy a szabályozások (pénzforgalom, pénzforgalmi szolgáltatások árazása) a háztartások fizetési szokásait jelentősen nem változtatták meg. Ide sorolható az ingyenes készpénzfelvételi lehetőség, illetve a tranzakciós illeték bevezetése, de mint láttuk, ha a készpénzfelvételi és -fizetési szokásokat nem is, de 2014-től az ingyenes készpénzfelvétel, az összes (5. ábra) és a fajlagos (7. ábra) tranzakciós érték esetében is növelte a felvett készpénzértéket.

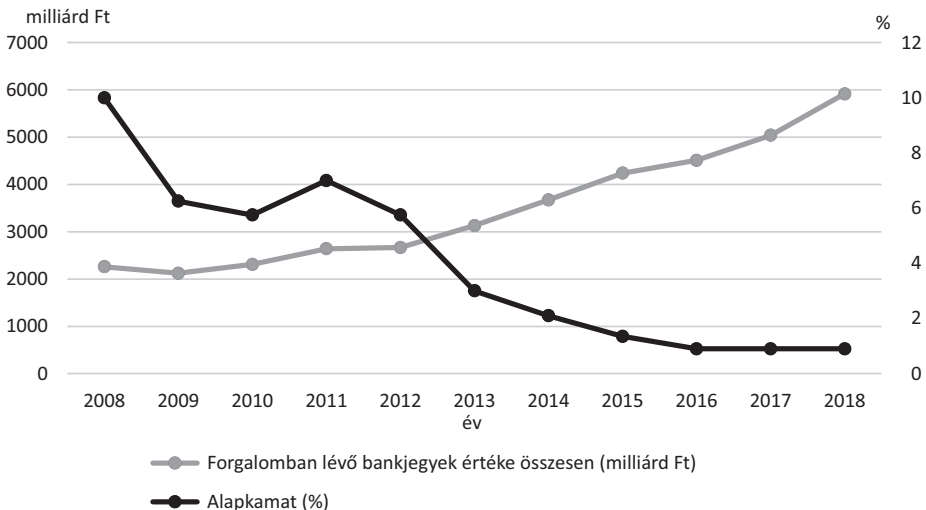
Különbséget kell tennünk a felvett készpénzállomány és a forgalomban lévő bankjegyérték között, mivel utóbbi forgása a pénzügyi rendszer által biztosított. A 8. ábrán látható módon a készpénzállomány egyre kevesebbszer térül meg a bankjegyállományból, ami abból adódik, hogy a két változó növekedési üteme között 6,75 százalékpontnyi különbség realizálható. A bankjegyérték emelkedése a gyorsabb, mivel a készpénzállomány likviditásához ennek rendelkezésre állása elengedhetetlen.

A lakossági készpénztartás további okainak a feltárása érdekében a 9. ábrán megnézhetjük a jegybanki alapkamat csökkenésének a forgalomban lévő bankjegyértékre gyakorolt hatását. A Belházyné–Leszkó (2017) szerzőpáros a 2005–2016-os időszakot vizsgálva megállapította, hogy a jegybanki alapkamatot követő betéti kamatok változása fordított irányú kapcsolatban áll a forgalomban lévő készpénzállománnyal. Az alacsony kockázattal járó, biztos hozamot jelentő megtakarítások hiánya a lakosságot készpénz tartására ösztönzi. A 2016-t követően

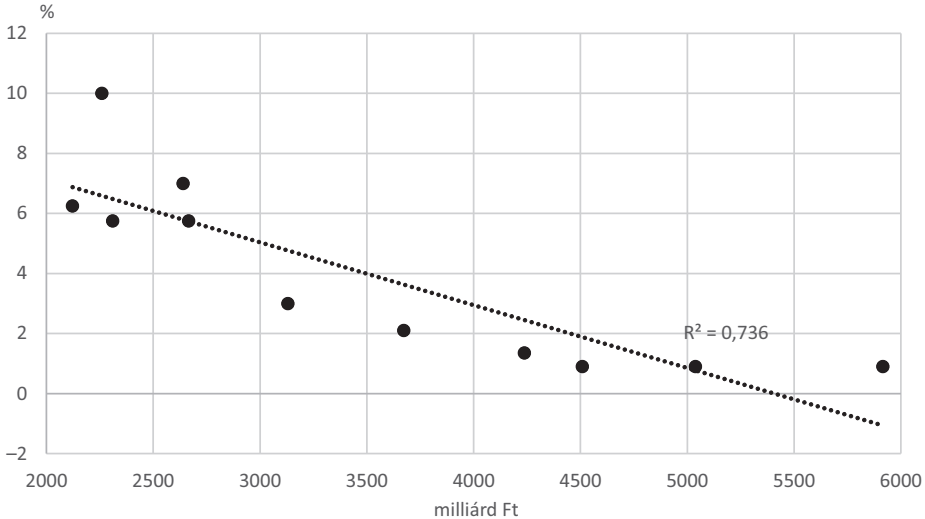
8. ábra. Felvett készpénzérték forgási sebessége
(felvett készpénzérték/forgalomban lévő bankjegyek értéke)
(saját szerkesztés az MNB pénzforgalmi táblakészlete alapján)

tő időszakban az alapkamat már stagnált, de a bankjegyérték tovább növekedett, ami a jegybanki alapkamat lakossági megtakarításokat ösztönző hatásának túlzott visszaszorulását jelzi számunkra.

9. ábra. Alapkamat-változás és forgalomban lévő bankjegyérték összefüggése Magyarországon
(%, milliárd forint)
(saját szerkesztés az MNB bankjegyforgalmi és alapkamat adatai alapján)

A 10. ábrán az összefüggést egy másik aspektusból közelítve láthatjuk, miszerint az alapkamat változása jelentősen befolyásolja ($r^2 = 0,736$, $r = 0,858$) a forgalomban lévő bankjegyértéket, ami viszont a készpénzfelvétel alapját képezi.

10. ábra. Alapkamat és forgalomban lévő bankjegyérték összefüggése Magyarországon 2008–2018 (% , milliárd forint)
(saját szerkesztés az MNB bankjegyforgalmi és alapkamat adatai alapján)

A megismert adatok alapján a korábban ismertetett tényezők (szabályozások, egyéb) inkább negatívan hatottak a készpénzhasználatra (növelték), mintsem csökkentették azt. A kormányzati törekvések ugyan a készpénzhasználat visszaszorítása, illetve a digitális szolgáltatások népszerűsítése felé mutatnak, de a lakosság igényei jelenleg a készpénzirtásra irányulnak.

Fontos kiemelni, hogy a törvényi szabályozások mellett, illetve ezzel összhangban a hitelintézetek is nyereségességre törekednek, így konstrukcióik átstrukturálása a kormányzati szabályozás átalakulásával párhuzamosan megtörtént. Gazdaságos működtetésük minden esetben elvárt számukra, így a bankautomata elhelyezési, fenntartási stratégiák pénzügyintézetként hasonló megoldásokon alapulnak. Az Oliver Wyman–EFMA-felmérés (2012) és a Deutsche Bank (2013) közel azonos megállapításokat tett az európai bankok árazásáról. Eredményeik alapján a versenytársakkal való összehasonlítás a pénzügyintézeti árazási struktúra kialakításának a legfontosabb eleme. Emiatt országonként homogén árazási stratégiák válnak jellemzővé, ami a pénzügyi szolgáltatók működését meghatározza.

Az árazás mellett a készpénzfelvételi bankjegylimitek kialakítása is egyforma struktúra szerint kerülhet kialakításra, melyről Magyarország vonatkozásában a 3. táblázatban informálódhatunk. A tíz legkiterjedtebb fiókhálózat (legalább

3. táblázat. Banki készpénzfelvételi limitek a bankautomatáknál (2018–2019)
(saját szerkesztés Vinkóczy, 2018 és a pénzintézetek adatai alapján)

Pénzintézet	Fiókok száma, 2018 (db)	Értéklimit, 2019 saját bank/más bank (Ft)	Bankjegylimit, 2019 (db bankjegy)
OTP Bank	253	800 000/100 000	40
Takarék Bank	172	800 000	40
K&H Bank	145	500 000/150 000	–
ERSTE Bank	77	800 000	40
Budapest Bank	65	800 000	–
MKB Bank	57	200 000	–
Raiffeisen Bank	49	300 000/200 000	–
CIB Bank	42	400 000/200 000	–
Polgári Bank	23	500 000	–
UniCredit Bank	20	1 000 000	50

húsz településen rendelkezik fiókkal) rendelkező magyarországi bank (Vinkóczy, 2018) példáján keresztül láthattuk, hogy valóban hasonló megoldással, az egyszerre felvehető készpénz értékét, illetve a felvehető bankjegyek számát szabályozták, ami a készpénzfelvételi díjak felszámolása mellett többek között logisztikai (például készpénzszállítás) és műszaki (például gépek bankjegykiadó képessége) okokra vezethető vissza. Érzékelhető, hogy területi expanziótól függetlenül hasonló limiteket érvényesítenek, ami a szabályozással való összhang mellett valóban a technológiai korlátok figyelembevételére utal.

ÖSSZEGÉS, KÖVETKEZTETÉSEK

Következtetéseink során figyelembe kell vennünk, hogy a készpénzhasználatot nagyon komplex, nem minden esetben számszerűsíthető tényezőrendszer befolyásolja. Jelen kutatás a magyarországi specifikumokra koncentrált, kiemelve a kvantifikálható adatok és információk által megismerhető ismeretanyagot. Az ismertetett, közel tízéves időintervallum alatt országunkban több készpénzhasználatot serkentő tényező érvényesült kormányzati szabályozás keretében, illetve azon kívül. A digitalizáció terjedésének következtében a pénzügyi szolgáltatások digitalizálása a cél, de amíg a lakosság igényei a készpénzhasználat irányába mutatnak, ez csak

részlegesen valósítható meg. A szabályozási keretek kettősek, néhol a forgalomban lévő készpénzmennyiség (érték) csökkentését (például digitális pénzügyi szolgáltatások támogatása), néhol annak növelését (például ingyenes készpénzfelvétel) segítik. A pénzügyi intézetek a szabályozási keretek és az egyéb, kevésbé kiszámítható tényezőkhöz való alkalmazkodásuk jeléül, bankautomatáik használati költségeinek alakításával próbálják megőrizni, javítani gazdaságos működésüket. A Magyar Nemzeti Bank adatainak elemzéséből megtudhattuk, hogy a vizsgált időszakban bekövetkezett változások növelték a készpénzfelvételt és a forgalomban lévő bankjegyek mennyiségét, ami a digitális megoldásokkal szemben, a készpénzt előnyben részesítő ügyfelek (leginkább lakosok) magasabb arányából adódhat.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A tanulmány a „Nemzetköziesítés, oktatói, kutatói és hallgatói utánpótlás megteremtése, a tudás és technológiai transzfer fejlesztése, mint az intelligens szakosodás eszközei a Széchenyi István Egyetemen” című (azonosító szám: EFOP-3.6.1-16-2016-00017) projekt keretében készült.

IRODALOM

2009. évi LXXXV. törvény a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0900085.tv>
2012. évi CXVI. törvény a pénzügyi tranzakciós illetékről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200116.tv>
- Ábel I. (2019): *Pénz és kamat: A monetáris politika megújítása.* (Prosperitas monográfiák) Budapest: Budapesti Gazdasági Egyetem, DOI: 10.29180/Penz-es-kamat.2019, <http://publikaciotar.repozitorium.uni-bge.hu/1106/>
- Bagehot, W. (1873): *Lombard Street: A Description of the Money Market.* London: Henry S. King & Co. <https://fraser.stlouisfed.org/files/docs/meltzer/baglom62.pdf>
- Belházyiné I. Á. – Leszko E. (2017): Csökkenő ütemben, de továbbra is nő a készpénzállomány. (*MNB szaktanulmányok*) 2017. 03. 09. <https://www.mnb.hu/letoltes/keszpenzes-cikk-2017-03-09-veglegesmnb-honlapra.pdf>
- Deutsche Bank (2013): *DB Research—Current Issues of Global Financial Markets: Pricing in Retail Banking.* Frankfurt: Deutsche Bank, https://www.dbresearch.com/PROD/RPS_EN-PROD/PROD000000000451927/Pricing_in_retail_banking%3A_Scope_for_boosting_cust.pdf
- Európai Központi Bank (2008): *Az árstabilitás miért fontos önnek is?* Frankfurt: Európai Központi Bank, https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/whypricestability_hu.pdf
- Felcsér D. – Soós G. D. – Váradi B. (2015): A kamatcsökkentési ciklus hatása a magyar makrogazdaságra és a pénzügyi piacokra. *Hitelintézetek Szemle*, 14, 3, 39–59. <https://www.mnb.hu/letoltes/2-felcser-soos-varadi.pdf>
- Husztai E. (2018): „Tetraéder-hatás”. A jegybanki alapkamat, a készpénzállomány, a lakossági betétek, a hitelkihelyezés és a seigniorage közötti összefüggések Magyarországon.

- Pénzügyi Szemle*, 4, 441–454. https://www.penzugyiszemle.hu/documents/husztie-2018-4-mpdf_20190117134402_40.pdf
- Ilyés T. – Varga L. (2015): Mutasd meg, mivel fizetsz, megmondom, ki vagy – A pénzforgalmi szokásokat befolyásoló szociodemográfiai tényezők. *Hitelintézetési Szemle*, 14, 2, 26–61. <https://www.mnb.hu/letoltes/2-ilyes-varga.pdf>
- Jóföldi E. (1997): *Elektronikus bankszolgáltatások*. Budapest: Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskola, <http://www.xn--klker-kva.hu/wp-content/uploads/2013/03/Elektronikus-Bankszol%C3%A1llat%C3%A1sok.pdf>
- Kékesi Zs. – Kóczyán B. – Sisak B. (2015): A lakossági portfólióátrendezés szerepe az állam finanszírozásában. *Hitelintézetési Szemle*, 14, 1, 80–110. <https://hitelintezetiszemle.mnb.hu/letoltes/4-kekesi-koczian-sisak-2.pdf>
- Keynes, J. M. (1965): *A foglalkoztatás, a kamat és a pénz általános elmélete*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- King, R. G. – Watson, M. W. (1997): Testing Long-run Neutrality. Federal Reserve Bank of Richmond. *Economic Quarterly*, 83, 3, 69–101. https://www.richmondfed.org/publications/research/economic_quarterly/1997/summer/watsonking
- Lucas, R. E. (1972): Expectations and the Neutrality of Money. *Journal of Economic Theory*, 4, 2, 103–124. DOI: [https://doi.org/10.1016/0022-0531\(72\)90142-1](https://doi.org/10.1016/0022-0531(72)90142-1), <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.592.6178&rep=rep1&type=pdf>
- Lucas, R. E. (1996): Nobel Lecture: Monetary Neutrality. *Journal of Political Economy*, 104, 4, 661–682. DOI: 10.1086/262037, <https://www.nobelprize.org/uploads/2018/06/lucas-lecture.pdf>
- Magyar Államkincstár (2019a): *Ismertető: Magyar Állampapír Plusz sorozatainak nyilvános forgalomba hozatalához*. Budapest: Magyar Államkincstár, <https://www.allampapir.hu/ismerteto/M%C3%81P%20Plusz%20Ismert%C5%91%202019.06.03-t%C3%B3%20hat%C3%A1lyos.pdf>
- Magyar Államkincstár (2019b): *Ismertető a MPP/2019 sorozatszámú, nyomdai úton előállított, Magyar Állampapír Plusz elnevezésű államkötvények belföldi nyilvános forgalomba hozatalához*. Budapest: Magyar Államkincstár, <https://www.allampapir.hu/ismerteto/nyomdai%20Magyar%20%C3%81P%20Plusz%20Ismert%C5%91%202019.06.03-t%C3%B3%20hat%C3%A1lyos.pdf>
- Menger, C. (1892): On the Origins of Money. *The Economic Journal*, 2, 6, 239–255. DOI: 10.2307/2956146, https://is.muni.cz/el/1456/podzim2009/MPE_MOEK/um/8972262/menger1892.pdf
- Mihály N. – Komáromi N. – Lehota J. (2017): A személyiség és a befektetői magatartás összefüggésrendszere. In: Czeglédy T. (szerk.): *Managementhajó nemzetközi vizeken*. Sopron: Soproni Egyetemi Kiadó, 52–58.
- Oliver Wyman–EFMA (2012): *Pricing at European Retail Banks*. New York: Marsh & McLennan Companies, <https://owy.mn/2YOMOT8>
- Selfridge, R. – Sokolik, S. (1975): A Comprehensive View of Organisational Development. *MSU Business Topics*, 23, 1, 46–61.
- Turján A. – Divéki É. – Keszy-Harmath Z. et al. (2011): *Semmi sincs ingyen. A főbb magyar fizetési módok társadalmi költségének felmérése*. MNB-tanulmányok 93. <https://www.mnb.hu/letoltes/mt93.pdf>
- Várhegyi É. (2010): A válság hatása a magyarországi bankversenyre. *Közgazdasági Szemle*, 57, 10, 825–846. http://epa.oszk.hu/00000/00017/00174/pdf/01_varhegyi.pdf
- Vinkóczy, T. (2018): Pénzügyintézetek térbelisége Magyarországon. *Tér Gazdaság Ember*, 6, 3, 67–92. https://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/folyoirat/TGE_VI_evf03.pdf